

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם לֵמָּה זֶה צָחַקְתָּ שָׂרָה
לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זִקְנָתִי:

כ"ט - הָאֵף אֲמַנָּם • הַגֵּם אָמַת אֵלֶּד? • וְאֲנִי זִקְנָתִי • שָׁנָה הַכְּתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁהָרִי הִיא אִמְרָה "וְאֲדֹנָי זִקְנָה".

(יד) הַיִּפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּעֵת
חַיָּה וְלִשְׂרָה בֵּן:

כ"ט - הַיִּפְלֵא • כְּתִירוֹמו: הִיִּתְפַּסִּי, וְכִי שׁוּם דְּבַר מִפְּלֵא וּמִפְּרָד וּמִכְסָה מִפְּנֵי מַלְעָשׂוֹת כְּרַצוּנִי?. לְמוֹעֵד • לְאוֹתוֹ מוֹעֵד הַמְּיָעַד שֶׁקִּבְעָתִי לְךָ אֶתְמַלֵּל, לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הַאֲחֵרָת.

♦ יום שני י"ג מרחשון ♦

(טו) וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר | לֹא צָחַקְתִּי כִּי | יִרְאֶה |
וַיֹּאמֶר | לֹא כִּי צָחַקְתָּ:

כ"ט - כִּי יִרְאֶה וְגו' כִּי צָחַקְתָּ • הָרֵאשׁוֹן מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן 'דְּהֵא', הוּא שְׁנוֹתָן טַעַם לְדַבֵּר: וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה, לְפִי שִׁירְאָה. וְהַשְּׁנִי מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶלֵא': וַיֹּאמֶר לֹא כְּדַבְרֶיךָ הוּא, אֶלֵא צָחַקְתָּ, שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּאֶרְבַּע לְשׁוֹנוֹת: אִי, דְלָמָּא, אֶלֵא, דְהֵא.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בשנה האחרת. אמנם כל זה פליג אדפרק קמא דראש השנה (א), דמסיק למועד אשוב אליה, דקאי בחג הסוכות, וקאמר למועד ראשון שיהיה, דהיינו פסח. וגם לפרקי רבי אליעזר (פ"ט) דביום הכפורים נימול אברהם אבינו, ובפרק השוכר את הפועלים (ב"מ פו) אמרינן דביום שלישי למילתו באו המלאכים אצלו, ואז נתבשרה שרה. והא דאמרינן בראש השנה (סג) דקאי בחג, רוצה לומר שני ימים לפני החג. ועוד דבראש השנה (סג) מסיק נמי בראש השנה נפקדה שרה רחל ורחנה, וזהו [דלא] כשיטת רש"י ז"ל דהכא. ואי קשיא לשיטת דהתם מאי למועד הזה בשנה האחרת (לעיל ז' כא), כיון דבסוכות קאי וקאמר ליה לפסח אם כן באותה שנה היתה. יש לומר דסבירא ליה כרבי יהושע דאמר (ר"ה סג) בניסן נברא העולם, ולחכי קרי פסח שנה אחרת: תורה טו

בפסח נולד יצחק, למועד בגימטריא 'בפסח':
בעת חיה. פירש רש"י (פסוק י) בעת הזאת שתהיו חיים, לשנה הבאה, מדלא קרי (בעת) בעת חיה, [ד]הנה אמנא לעת שהאשה יולדת, דהיינו לתשעה חודשים, וחייה קרי ביה לאשה יולדת, כדאמרינן (תענית ב) שלש מפתחות לא נמסרו לשליח, של תחיית המתים, של גשמים, ושל חיה. השתא דקרי בעת, לאמר שאתם חיים וקיימים. ונראה לי דשיטת רש"י כשיטת סדר העולם (פ"ה) ומכילתא (סג) דפסחא יד, דהכי איתמר התם, בחמשה עשר בניסן דבר הקדוש ברוך הוא עם אברהם, בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת לבשר שרה, בחמשה עשר בניסן נולד יצחק, ואמרינן נמי בכרמית רבה (מ"ה) לוישי ועשי עגות (פסוק ו) הדיא אמרה שפסח היה. וכן משמע בפרשת מילה לעיל (ח כא) דכתיב אשר תלד לך שרה למועד הזה

והקדוש ברוך הוא שינה ואמר ואני זקנתי. ואף על גב דלפום ריהטא משמע שגם היא אמרה (ואדוני זקן) וואני זקנתי, דכתיב אחרי בלותי וגו', יש לפרש, (ליכול) [לי יכול] להיות תקנה ללדת בנים, שהרי אחרי בלותי היתה לי עדנה, שהרי פרסתי נדה, אבל לבעלי אין תקנה שהרי ואדוני זקן, וכן נראה לי דמשמע הלשון היתה לי, ולא תהיה. ויש מי שאומר חלילה שישנה המקום, שהרי דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו, וגם היא אמרה ואני זקנתי, והוא פירוש אחרי בלותי וגו' בתמיה, ושינה מפני השלום, שלא סיפר כל דבריה אלא קצתם. וכל שאר בני אדם מותר לשנות לגמרי. ואם תאמר, מה הקפדה יש לאברהם אם אמרה שהוא זקן. יש לפרש רוצה לומר שטוחן ואינו פולט (כ"ד מה יז) תורה יד

(יד) למועד אשוב אליה. מכאן רמז למה שאמרו חכמינו ז"ל (ר"ה יא) כי